

Marcin Ławecki

Politechnika Lubelska

KLASTRY I ICH WPŁYW NA PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ W REGIONIE

Wprowadzenie

Niniejsze opracowanie ma na celu przedstawienie idei klasteringu oraz jego potencjalnego wpływu na rozwój przedsiębiorczości w regionie, w którym występuje. Starano się wykazać pozytywny wpływ współpracy w ramach klastrów na kreowanie innowacji, które są motorem napędowym przedsiębiorczości. Na podstawie podstawowych funkcji przedsiębiorczości przeprowadzona została analiza powiązań pomiędzy pozytywnymi efektami przynależności do klastra a rozwojem przedsiębiorczości. Na koniec przedstawiona została sytuacja klastrów w Polsce i ich potencjalnego wkładu w rozwój przedsiębiorczości w tym kraju. Analiza literatury w tym zakresie została wzbogacona o prezentację wniosków z przeprowadzonych wywiadów z przedstawicielami wybranych klastrów z województwa lubelskiego. Ponadto, wnioski te skonfrontowane zostały z wynikami badań firmy Deloitte na temat klastrów w Polsce.

1. Geneza powstania oraz współczesna definicja klasteringu

Analizując dostępną literaturę na temat klastrów można zauważyć różnice w prezentowaniu genezy klasteringu przez różnych autorów. Niektórzy z nich wskazują nawet na czasy przed naszą erą, wymieniając skupisko miast sumeryjskich (tereny dzisiejszego Iraku) jako miejsce powstawania pierwszych form klastrowych¹. Niemniej jednak, zdecydowanie najbardziej popularne wśród naukowców jest twierdzenie, iż prekursorem idei klasteringu był A. Marshall.

---

¹ E. Skawińska, R.I. Zalewski: Klastry biznesowe w rozwoju konkurencyjności i innowacyjności regionów. Świat – Europa – Polska. PWE, Warszawa 2009, s. 19.

Uczony ten w 1890 roku opisał zjawisko powstawania regionalnych skupisk przedsiębiorstw tej samej lub pokrewnej branży, nazywając je w swoich publikacjach dystryktem przemysłowym². Prawdziwą popularność klastry uzyskały jednak dopiero po 1990 roku, w którym to Michael E. Porter opublikował pracę pod tytułem *The Competitive of Nations*. Od tego momentu idea klasteringu zaczęła się rozprzestrzeniać w bardzo szybkim tempie i proces ten trwa do dnia dziś.

Jak definiowany jest zatem klaster, który cieszy się obecnie tak dużą popularnością? Najbardziej znana jest definicja wspomnianego już Michaela E. Portera, który opisał klaster jako „[...] geograficzne skupisko wzajemnie powiązanych firm, wyspecjalizowanych dostawców, jednostek świadczących usługi, firm działających w pokrewnych sektorach i związanych z nimi instytucji w poszczególnych dziedzinach, konkurujących między sobą, ale także współpracujących”³. Z kolei definicja przyjęta przez Unię Europejską mówi, że klaster jest to sposób organizacji systemu produkcyjnego, powodowany przez geograficzną koncentrację podmiotów gospodarczych i innych organizacji wyspecjalizowanych w tych samych obszarach działalności, rozwijających wzajemne relacje rynkowe i pozarynkowe, przyczyniających się wspólnie do rozwoju innowacji i konkurencyjności uczestników klastra i ich obszaru działania⁴.

2. Zdefiniowanie pojęcia przedsiębiorczości

Termin przedsiębiorczość został wprowadzony do literatury naukowej na początku XIX wieku przez J.B. Sayera, który określił przedsiębiorcę jako osobę inwestującą zasoby w nieznaną i ryzykowną przyszłość⁵. W obszarze literatury o zarządzaniu, jako pierwszy istotę przedsiębiorczości scharakteryzował P. Drucker. Podkreślił on znaczenie innowacji w tworzeniu podstaw przyszłego biznesu bazującego na najlepszym wykorzystaniu dostępnych zasobów⁶.

Klasyczną teorię przedsiębiorczości utrwalił w literaturze J. Schumpeter, który opisywał przedsiębiorcę jako osobę o twórczo aktywnym usposobieniu, które polega na wprowadzaniu w życie nowych koncepcji. Warto podkreślić

² M. Gorynia, B. Jankowska: Klastry a międzynarodowa konkurencyjność i internacjonalizacja przedsiębiorstwa. Difin, Warszawa 2008, s. 34-35.

³ M.E. Porter: Porter o konkurencji. PWE, Warszawa 2001, s. 16.

⁴ European Trend Chart on Innovation. Thematic Report Cluster Policies, Covering Period up to March 2003, European Commission Enterprise Directorate General, s. 4.

⁵ P. Drucker: Innowacje i przedsiębiorczość. PWE, Warszawa 1992, s. 175.

⁶ S. Kwiatkowski: Przedsiębiorczość intelektualna. PWN, Warszawa 2000, s. 87.

jest, iż przedsiębiorca nie musi być wynalazcą, jego rola polega na umiejętnym wykorzystaniu twórczej działalności wynalazców. J. Schumpeter wyróżnił pięć funkcji jakie powinna realizować osoba (bądź organizacja) przedsiębiorcza:

- 1) wytwarzanie i rozpowszechnianie nowych wyrobów,
- 2) wprowadzanie nowych metod wytwarzania,
- 3) tworzenie nowych form gospodarczych,
- 4) odkrywanie nowych rynków zbytu,
- 5) ujawnianie nowych źródeł zaopatrzenia w surowce oraz materiały⁷.

Autorzy współczesnych definicji przedsiębiorczości starają się ją dostosować do obecnej sytuacji rynkowej i zmieniających się form gospodarowania, jednak nawiązują one do przytoczonych definicji klasycznych. Warty podkreślenia jest fakt, iż większość autorów zaznacza nierozzerwalne połączenie przedsiębiorczości z innowacjami.

3. Główne korzyści klasteringu i ich wpływ na rozwój przedsiębiorczości

Na podstawie przytoczonych definicji wiadomo, że przedsiębiorczość ściśle wiąże się z innowacyjnymi rozwiązaniami i ich wprowadzaniem na rynek. Aby zbadać wpływ klasteringu na przedsiębiorczość, warto zastanowić się jakie okoliczności funkcjonowania przedsiębiorstw sprzyjają rozwojowi innowacji. Na podstawie analizy literatury oraz rozmów z przedsiębiorcami wskazano 6 czynników ułatwiających uruchomienie procesów innowacyjnych w przedsiębiorstwie:

- 1) dostęp do wiedzy oraz wykwalifikowanej kadry,
- 2) współpracę z naukowcami,
- 3) wymianę informacji, transfer technologii,
- 4) dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania,
- 5) możliwość rozłożenia ryzyka oraz kosztów na większą liczbę podmiotów,
- 6) zminimalizowanie barier administracyjnych oraz współpraca z władzami regionalnymi.

Wymienione czynniki warto skonfrontować z korzyściami, jakie wskazują badacze klastrów z przynależności do takiego grona współpracy. Do najczęściej wymienianych korzyści zalicza się:

---

⁷ J. Schumpeter: Teoria rozwoju gospodarczego. PWN, Warszawa 1962.

- 1) wspólną realizację dużych przedsięwzięć,
- 2) ograniczenie ryzyka własnej działalności,
- 3) łatwiejsze pokonywanie barier administracyjnych,
- 4) łatwiejszy dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania,
- 5) dostęp do szerokiej sieci powiązań i kontaktów,
- 6) redukcję kosztów działalności,
- 7) usprawnienie procesów produkcyjnych,
- 8) zwiększenie skali produkcji (wykorzystanie korzyści skali),
- 9) zwiększenie potencjału innowacyjnego,
- 10) transfer technologii,
- 11) zaplecze edukacyjno-szkoleniowe (wykwalifikowana kadra)⁸.

Porównując powyższe zestawienia można powiedzieć, że potencjalne korzyści wynikające z członkostwa w klastrze wprost odpowiadają na potrzeby związane z wprowadzaniem przez przedsiębiorstwa innowacyjnych rozwiązań.

Jedną z fundamentalnych korzyści z klastrów jest stworzenie warunków umożliwiających realizację przedsięwzięć oraz inwestycji, których poszczególne podmioty nie byłyby w stanie podjąć się samodzielnie bądź których wspólna realizacja pozwala na obniżenie kosztów lub ryzyka. W dzisiejszych warunkach rynkowych, w procesie wdrażania innowacji, decydującym czynnikiem stał się czas realizacji całego procesu zwieńczony jak najszybszym wprowadzeniem produktu na rynek, co wymaga dużych nakładów zarówno pracy, jak i finansowych⁹. Warto także podkreślić, iż przedsiębiorstwo poprzez przystąpienie do klastra zyskuje nie tylko dostęp do wiedzy i zasobów w nim zgromadzonych, ale także uzyskuje możliwość lepszego wykorzystania zasobów już posiadanych, w ilościach niewystarczających do samodzielnego realizowania procesów innowacji¹⁰.

Dalszą analizę wpływu klastrów na rozwój przedsiębiorczości oparto na przytoczonych na początku opracowania pięciu funkcjach przedsiębiorczości zaproponowanych przez J. Schumpetera, starając się wykazać wpływ klastrów na każdą z tych funkcji.

Jako pierwsza wymieniona została funkcja wytwarzania i rozpowszechniania nowych wyrobów. Współpraca w ramach klastrów intensyfikuje pracę nad

---

⁸ Na podstawie: ABC. Jak założyć klaster. <http://klastryregionu.warmia.mazury.pl> oraz L. Palmen, M. Baron: Przewodnik dla animatorów inicjatyw klastrowych w Polsce. PARP, Warszawa 2008.

⁹ R. Błażlak: Struktury sieciowe a innowacyjność przedsiębiorstw. W: Klastry w gospodarce regionu. Red. K. Owczarek. Politechnika Łódzka, Łódź 2010, s. 32.

¹⁰ A. Pietruszka-Ortyl: Organizacja sieciowa. W: Podstawy zarządzania przedsiębiorstwem w gospodarce opartej na wiedzy. Red. B. Mikuła. Difin, Warszawa 2007, s. 56.

innowacyjnymi rozwiązaniami, w wyniku których powstają nowe, wcześniej niedostępne na rynku produkty. Kooperacja wielu przedsiębiorstw, wyspecjalizowanych w różnych obszarach pracy, w połączeniu z współpracą z jednostkami naukowymi sprzyja kreowaniu rozwiązań, które nigdy by nie powstały, gdyby wszystkie te podmioty działały samodzielnie, nie dzieląc się swoją wiedzą oraz doświadczeniami. Nie powinno zatem budzić wątpliwości, że klasy sprzyjają wytwarzaniu nowych wyrobów, ale czy sprzyjają również ich rozprzestrzenianiu na rynku? Dzięki współpracy każdy członek klastra otrzymuje szeroki i łatwiejszy dostęp do sieci powiązań i kontaktów partnerów. Można przyjąć założenie, że jego (czyli partnera) wiedza to nasza wiedza, jego partnerzy to nasi partnerzy, a jego klienci to nasi potencjalni klienci. Rynek zbytu oraz kanały dystrybucji dla nowo powstałych produktów są zatem znacznie szersze niż dla przedsiębiorstwa działającego w pojedynkę. Ponadto, członkowie klastrów prowadzą często wspólne działania marketingowe na skalę przekraczającą ich samodzielne możliwości. Klaster zatem przyczynia się również do efektywniejszego rozprzestrzeniania się nowych produktów na rynku.

Kolejna funkcja to wprowadzanie nowych metod wytwarzania. Klaster, jako grono wielu przedsiębiorstw dysponuje znacznie większymi zasobami niż pojedyncze firmy. Każdy z członków klastra, mimo funkcjonowania w tej samej lub pokrewnej branży, może specjalizować się w innym zakresie prac, a proces produkcji jednego wyrobu finalnego może przechodzić przez kilka przedsiębiorstw. Taka współpraca sprzyja także optymalizacji kosztów. Większa skala produkcji, wspólne usprawnienia, a czasem nawet wspólny park maszynowy to znacznie niższe koszty produkcji. Nie bez znaczenia pozostaje także bliskość przedsiębiorstw. Szybka i sprawna wymiana informacji między odbiorcami i dostawcami prowadzi do zwiększonej przewidywalności oraz zaufania. W wielu aspektach znacznie ułatwia to organizację procesu produkcji¹¹. Nie jest konieczne utrzymywanie pełnych magazynów, a przerwy w procesach logistycznych są mniej prawdopodobne niż przy współpracy z dostawcami spoza klastra. Takie rozwiązania sprzyjają również stosowaniu metody just-in-time. Klaster sprzyja zatem powstawaniu ulepszonych metod produkcji.

Kolejna z wymienionych funkcji to tworzenie nowych form gospodarczych. Klaster sam w sobie jest pewną formą gospodarowania, która może przyjmować różne formy organizacyjno-prawne przewidziane polskim prawem bądź działać jako nieformalna sieć współpracy. Zazwyczaj klasy przyjmują jednak postać sformalizowaną. Ułatwia to zarządzanie takim przedsięwzięciem oraz umożliwia

¹¹ L. Palmen, M. Baron: Op. cit., s. 62-63.

staranie się o pozyskanie zewnętrznych źródeł finansowania. W gospodarce możemy spotkać się z różnymi rodzajami współpracy, których wybór zależy od realizowanego przedsięwzięcia oraz strategii kooperantów. Do najczęściej spotykanych zaliczamy:

- alians strategiczny,
- joint venture,
- konsorcjum,
- outsourcing,
- partnerstwo w łańcuchu dostaw,
- współpracą uczelnianą,
- inne¹².

W ramach współpracy pomiędzy członkami klastra tworzone są nowe formy gospodarcze, często powoływane są różnego rodzaju spółki celowe. Sam klaster, jeśli jest prowadzony w sposób sformalizowany, również stanowi nowy twór gospodarczy. Ponadto, prawidłowo funkcjonujący klaster powoduje powstanie zjawiska dodatniego sprzężenia zwrotnego, którego zasada działania jest następująca: podmiot (lub kilka podmiotów) wiodący jest inicjatorem procesu klasteringu. Uruchomienie przez niego pierwszej inwestycji przyciąga podmioty z nim kooperujące, a także pokazuje innym możliwe korzyści płynące z funkcjonowania w danym regionie. Dzięki temu, na obszarze tym pojawiają się nowi inwestorzy wraz ze swoimi kooperantami. Dzięki temu pomału tworzy się infrastruktura techniczna, transportowa oraz podnosi się jakość kadr w regionie. Wszystko to w sposób naturalny sprzyja kolejnym inwestycjom. Jednocześnie inwestorzy zgłaszają popyt na usługi sektora badawczo-rozwojowego, marketingu, księgowości i inne związane z prowadzeniem biznesu. To natomiast przyciąga firmy oferujące takie usługi bądź determinuje ich zakładanie przez mieszkańców regionu¹³. W ten sposób dodatnie sprzężenie zwrotne powoduje ciągle powstawanie nowych firm w regionie, związanych z działalnością klastra.

Argumenty przemawiające za wspieraniem przez klastry kolejnej funkcji przedsiębiorczości jaką jest odkrywanie nowych rynków zbytu, zostały już przytoczone przy okazji omawiania rozpowszechniania się nowych wyrobów. Sieć kontaktów stworzona dzięki współpracy w klastrze pozwala na docieranie przez poszczególne przedsiębiorstwa do znacznie szerszej liczby odbiorców, również na rynkach wcześniej nieobsługiwanych przez daną firmę. Bardzo często funkcjonowanie klastra oparte jest na jednej (lub kilku) głównej firmie, najczęściej

---

¹² Ibid., s. 113-114.

¹³ J. Piaseczny: Czynniki i uwarunkowania procesu tworzenia i rozwoju klastrów. W: Klastry jako narzędzia lokalnego i regionalnego rozwoju gospodarczego. Red. E. Bojar. Politechnika Lubelska, Lublin 2006, s. 93-94.

międzynarodowej. Stanowi ona wtedy „okno na świat” dla swoich mniejszych kooperantów z klastra, którzy bez jej pomocy nie byłoby w stanie wyjść poza regionalny rynek. Zatem klastr sprzyja także odkrywaniu nowych rynków zbytu dla jego uczestników.

Ostatnią z wymienionych przez J. Schumpetera funkcji jest ujawnienie nowych źródeł zaopatrzenia w surowce oraz materiały. Inicjatywy klastrowe dążą do osiągnięcia jak najwyższego poziomu samodzielności. Kooperanci, działający w tym samym sektorze, zaopatrują się wzajemnie w niezbędne materiały i surowce. Oczywiście pełna samowystarczalność klastra nie jest możliwa, dlatego przedsiębiorcy sięgają także po usługi dostawców spoza klastra i wtedy ponownie pomocna okazuje się przynależność do grona przedsiębiorców. Ze względu na potencjalny wolumen zakupów, siła negocjacyjna całego klastra jest nieporównywalnie większa niż pojedynczego przedsiębiorstwa. Czasami jest ona na tyle większa, że otwiera przed przedsiębiorcami nowe możliwości oraz źródła zaopatrywania się w surowce, wcześniej dla nich niedostępne.

4. Klasy w Polsce a rozwój przedsiębiorczości

Na podstawie przeprowadzonej wcześniejszej analizy, można jednoznacznie stwierdzić, że klasy, jeśli funkcjonują w sposób prawidłowy, zgodny z założeniami twórców idei klasteringu, pozytywnie wpływają na rozwój przedsiębiorczości w regionie. Potwierdzeniem tej tezy mogą być liczne przykłady klastrów na całym świecie, które osiągnęły sukces i z powodzeniem rozwijają się do dziś, wpływając tym samym na dynamiczny rozwój przedsiębiorczości. Najlepszym przykładem jest znana wszystkim Dolina Krzemowa w USA. Czy zatem polskie regiony również mogą liczyć na rozwój przedsiębiorczości dzięki tworzącym się w nich klasom?

Aby udzielić odpowiedzi na to pytanie, należy przeanalizować sytuację polskich klastrów i ich możliwości rozwoju. Analizę warto rozpocząć od wyznaczenia głównych determinantów rozwoju klastrów, bez względu na ich lokalizację, co nie jest zadaniem łatwym. Klastr bowiem jest tworem złożonym, który ewoluuje w czasie. Stworzenie jednego, uniwersalnego modelu takiej współpracy nie jest możliwe. Każda tego typu sieć powiązań jest wyjątkowa i wymaga zindywidualizowanego podejścia, a także odpowiedniego doboru zakresu wspierania. O powodzeniu inicjatywy klastrowej decydować mogą różne faktory, które zależnie od sytuacji mogą mieć większe lub mniejsze znaczenie. Poza naturalnymi podstawami współpracy i prowadzenia biznesu na danym

obszarze, takimi jak posiadane złoża naturalne czy historyczne uwarunkowania¹⁴, można jednak wyróżnić trzy kluczowe czynniki decydujące o powodzeniu każdej inicjatywy klastrowej. Należą do nich: atrakcyjne możliwości zewnętrznego finansowania, animator klastra, czyli osoba sprawnie koordynująca całą inicjatywę oraz prawidłowo funkcjonująca współpraca pomiędzy trzema głównymi graczami współczesnej gospodarki – przedsiębiorstwami, władzami oraz jednostkami naukowymi, która w literaturze nazywana jest potrójną heliksą.

W zakresie finansowania polskich inicjatyw klastrowych zauważa się znaczący wpływ dotacji unijnych, co potwierdza raport z badania: *Benchmarking klastrów w Polsce – 2010*¹⁵, opracowany przez firmę Deloitte. Badania zostały oparte na grupie 47 klastrów funkcjonujących na terenie całej Polski. Zgodnie z raportem, tylko w 13 spośród badanych klastrów zbierane były składki członkowskie, a głównym źródłem finansowania działalności w ostatnich latach były właśnie dofinansowania ze środków UE. Oznacza to, że klastry nie są tworzone w wyniku naturalnie rozwijającej się współpracy, a często są jedynie metodą na pozyskanie środków z Unii Europejskiej. Podobne wnioski wypływają z przeprowadzonych wywiadów z przedstawicielami wybranych klastrów z województwa lubelskiego. Ich głównym źródłem dochodów były również środki unijne. Problemem, jaki wskazywali respondenci przeprowadzonych badań oraz wywiadów był brak mechanizmów finansowania dopasowanych do specyficznych potrzeb klastrów. Nienajlepiej wygląda zatem także rola animatorów klastrów w Polsce, gdyż to właśnie oni powinni być łącznikami pomiędzy klastrami a potencjalnymi inwestorami bądź instytucjami finansującymi. Duże znaczenie menedżera podkreślają także reprezentanci przebadanych przez firmę Deloitte klastrów. Powyżej 75% respondentów wskazało ocenę 7 na 10 bądź wyżej oceniając siłę koordynatora w klastrze.

Do kluczowych czynników rozwoju klastrów zaliczona została również prawidłowo funkcjonująca potrójna heliksa. Niestety, współpraca przedsiębiorców z władzą publiczną nie jest najmocniejszą stroną polskiej gospodarki. W ramach badania *Benchmarking klastrów w Polsce – 2010*, przeanalizowano m.in. podobszar „Polityka władz publicznych na rzecz rozwoju klastra”. Wyniki nie pozostawiają żadnych wątpliwości – uczestnicy klastrów wystawili bardzo niską ocenę władzom publicznym. Powyżej dwudziestu ocen o wartości 0, a także blisko 80% wszystkich ocen poniżej 5, w zaledwie dziesięciostopniowej skali, świadczą o niezadowoleniu respondentów w zakresie współpracy z władzami.

¹⁴ B. Mikołajczyk, A. Kurczewska, J. Fila: *Klastry na świecie – studia przypadków*. Difin, Warszawa 2009, s. 26-27.

¹⁵ *Benchmarking klastrów w Polsce – 2010*. Raport z badania Deloitte Business Consulting S.A. PARR, Warszawa 2010.

Wnioski z przeprowadzonych wywiadów są tożsame z wynikami badań firmy Deloitte. Respondenci wskazywali duże niezadowolenie z obecnej współpracy z władzami regionu.

Należy jednak podkreślić, iż wina nie leży jedynie po stronie władzy. Dla osiągnięcia pozytywnych efektów z współpracy niezbędny jest wysiłek wszystkich zainteresowanych stron. Menedżerowie klastrów narzekają na niskie zaangażowanie członków klastra w jego działalność.

Funkcjonujące w Polsce klasy z pewnością mają swój wkład w rozwój przedsiębiorczości w Polsce. Jednak przedstawione wyniki badań wskazują liczne problemy z prawidłowym funkcjonowaniem oraz rozwojem klastrów w kraju. Problemy te niestety znacznie ograniczają wkład klasteringu w rozwój przedsiębiorczości w polskich regionach, który mógłby być znacznie większy.

Podsumowanie

Mając na uwadze przytoczone przykłady korzyści wynikających z współpracy w ramach klastrów, prezentowanych przez badaczy tego tematu, a także przeprowadzoną analizę powiązań pomiędzy pozytywnymi efektami klasteringu a funkcjami przedsiębiorczości można stwierdzić, iż klastery to forma współpracy, która w sposób pozytywny wpływa na rozwój przedsiębiorczości w regionie, w którym funkcjonuje. Przede wszystkim należy podkreślić, iż tego typu kooperacja znacząco zwiększa liczbę powstających innowacyjnych rozwiązań, które są kluczowym elementem rozwoju przedsiębiorczości. Warto jednak pamiętać, że w celu uzyskania pozytywnych efektów z klasteringu muszą zostać stworzone odpowiednie warunki jego rozwoju. Niestety, zarówno poszczególne regiony polski, jak i cały kraj, w chwili obecnej nie wypadają najlepiej w tym zakresie. Przeprowadzone wywiady, a także wyniki badań firmy Deloitte wskazują na niezadowolenie przedsiębiorców z obecnej sytuacji w jakiej znajdują się klasy, których są członkami. Nienajlepsze funkcjonowanie klastrów w Polsce znacząco ogranicza ich potencjalne możliwości oddziaływania na rozwój przedsiębiorczości. Nie oznacza to jednak, że sytuacja ta nie może się zmienić. Idea klasteringu jest w Polsce stosunkowo młoda i dopiero się rozwija. Należy podkreślić, iż z roku na rok występują zauważalne zmiany w dobrym kierunku, co stanowi solidną podstawę do pozytywnego myślenia na temat rozwoju klasteringu w Polsce w najbliższej przyszłości. Aby tak się stało, wszyscy uczestnicy inicjatyw klastrowych (przedsiębiorcy, władze, jednostki naukowe) muszą jednak wykonać jeszcze ogrom pracy na rzecz rozwoju ich kooperacji. Warto tę

pracę wykonać, jak pokazują bowiem zagraniczne przykłady, klastry mogą stanowić o sile regionu, a także być podstawą do dynamicznego rozwoju ich przedsiębiorczości.

CLUSTERS AND ITS INFLUENCE ON ENTREPRENEURSHIP IN THE AREAS OF THEIR OPERATIONS

Summary

The article presents the concept of clusters and its potential positive influence on the entrepreneurship expansion in the areas they run. The definition of cluster and entrepreneurship is included in that elaboration. Author indicated innovations as a key factor of entrepreneurship expansion which is strongly supported by the cooperation in clusters. In the article there is contained the author analysis of the connections between clusters advantages and key functions of entrepreneurship. Author tries to show how cluster affects on each of this functions. The elaboration presents the potential of clustering but also indicates the problems of polish conditioning for creating and effective development of such a cooperation. There are pointed some conclusions of author's researches in this area as well as the results of the researches made by Deloitte company. Article presents strongly positive influence of clusters on entrepreneurship and shows that it is worth to develop the clusters cooperation in polish regions.